

N:o 24.

Ank. till Riksd. kansli den 16 febr. 1897, kl. 3 e. m.

Utlåtande, angående väckta motioner om ändring i villkoren för lån från odlingslånefonden.

(R. A.)

De angående erhållande af lån från odlingslånefonden gällande bestämmelser återfinnas i följande författningar, nemligen:

1:o) Kongl. kungörelsen den 27 april 1888, innehållande följande föreskrifter.

Mom. 1. För hvarje odlingsföretag skall fullständig, af utredning angående jordens naturliga beskaffenhet och större eller mindre lämplighet för odling åtföljd, plan till arbetets utförande jemte beräkning öfver de med så väl vattenafledningen och afdikningen som odlingen förenade kostnader vara af sakkunnig person uppgjord och underställas Kongl. Maj:ts pröfning.

Mom. 2. Vederbörande, som erhåller lån från fonden, är underkastad alla de vilkor och kontroller, som af Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga och nödiga.

Mom. 3. Lånet kan af Kongl. Maj:t bestämmas till hela det belopp, hvartill, enligt den fastställda arbetsplanen, kostnaden för vattenafledningen och afdikningen beräknas komma att uppgå; skolande låntagaren genom kontant tillskott, materialier, arbete eller annat bidrag bestrida hvad till hela odlingsföretagets fullbordande kan erfordras utöfver det lemnade lånebidraget.

Mom. 4. Med den, som mot åtnjutande af statslån åtager sig ett odlingsföretag, skall kontrakt i vederbörlig ordning afslutas samt af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkännas. Kontraktet skall innefatta förbindelse för låntagaren dels att, i noggrann öfverensstämmelse med den fastställda arbetsplanen och under skyldighet att dervid vara underkastad vederbörandes kontroll, påbörja och fullborda så väl vattenafledningen och afdikningen som äfven odlingsarbetet, inom viss bestämd tid, utan att vidare väcka anspråk på ytterligare bidrag af allmänna medel, och dels att genom egna tillskott utgöra hvad som utöfver statslånet kan erfordras.

Mom. 5. För fullgörande af sådant kontrakt, äfvensom för de lyftade statsmedlens återbäring i fall mot kontraktet brytes, skall ställas sådan säkerhet, som af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkännes; skolande denna säkerhet upphöra att gälla, så snart vattenaflednings- och afdiknings- samt odlingsarbetet blifvit afsynadt och godkänt.

Mom. 6. Sedan det i mom. 4 omförmälda kontrakt afslutats och säkerhet därför enligt mom. 5 blifvit stäld, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att derom underrätta statskontoret; hvarefter det åligger statskontoret att ofördröjligen låta dels i allmänna tidningarne tre gånger, dels ock genom Kongl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande i länskungörelserna en gång, införa kungörelse om odlingslånets beviljande, i hvilken kungörelse de hemman eller hemmansdelar, å hvilkas egor odlingsföretaget kommer att utföras, skola uppgifvas.

Mom. 7. Lånet må ej till någon del utbekommas förr, än arbetsföretaget blifvit börjadt, men derefter få lånemedlen efter hand och i mån af arbetets fortgång lyftas vid de tider, som i kontraktet finnas utsatta eller särskildt blifvit bestämda; dock med skyldighet för vederbörande att efter utfående af den del af lånet, som enligt bestämmelse i hvarje särskildt fall får lyftas på grund deraf att arbetet blifvit börjadt, vid hvarje af de följande lyftningstiderna, innan ytterligare lånemedel må utbekommas, hos statskontoret förete intyg af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att, enligt hvad derstädes nöjaktigt styrkts, så mycket af arbetet blifvit utfördt, som skäligen kan anses motsvara hvad i förhållande till det beviljade låneunderstödet belöper å hvad af lånet redan utbekommit; börande, så vida icke Kongl. Maj:t, med afseende å särskilda förhållanden, pröfvar skäligen annorlunda förordna, någon del af lånet i statskontoret innestå, intill dess vattenaflednings- och afdikningsarbetet är afsynadt och godkänt.

Mom. 8. Lånen skola af statskontoret utbetalas antingen omedelbart eller ock genom Kongl. Maj:ts vederbörande befallningshafvaude;

börande, innan större eller mindre del af beviljad lån utbetalas, hos statskontoret företes:

a) om arbetets utförande, i enlighet med mom. 4, afslutadt och godkänt kontrakt;

b) godkänd, i mom. 5 omförmäld, säkerhetshandling för samma kontrakts fullgörande eller medlens återbäring;

c) behörigt intyg, att arbetet är börjadt;

d) en till statskontoret eller ordres stäld, af nämnda kontor godkänd skuldförbindelse, som skall innefatta vederbörandes åtagande att för lånets betalning ansvara intill dess lånet, jemlikt kongl. kungörelserna af den 13 juni 1845 och den 3 november 1848, blifvit fördeladt på de hemman, hvilka för återbetalningen skola ansvara, och fördelningen vunnit laga kraft samt uti jordeboken på föreskrifvet sätt antecknats; och

e) af statskontoret godkänd borgen eller säkerhetshandling för den afgifna skuldförbindelsens uppfyllande.

Mom. 9. De låne- och säkerhetshandlingar, som för låneunderstöds utbekommande till statskontoret aflemnats, förblifva uti statskontorets vård; dock skola sådana handlingar, som vederbörande embetsmyndigheter kunna blifva i behof att begagna, till dem på behörig requisition utlemnas.

Mom. 10. I händelse afvikelse, utan dertill erhållen vederbörlig tillåtelse, skett från den fastställda arbetsplanen,

eller arbetet, utan att anstånd med detsammas utförande blifvit af Kongl. Maj:t medgifvet, icke inom derför bestämd tid fullbordats,

eller om, innan vattenaflednings-, afdiknings- och odlingsarbetet blifvit fullbordadt, afsynadt och godkänt, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle finna den säkerhet, som jemlikt mom. 5 blifvit för kontraktets fullgörande stäld, icke vidare vara nöjaktig, eller om, innan lånet blifvit genom laga kraft egande beslut fördeladt på de hemman, hvilka för återbetalningen skola ansvara, statskontoret skulle finna den säkerhet, som jemlikt mom. 8 e) blifvit för lånet stäld, icke vidare vara nöjaktig, och ny säkerhet, som af vederbörande myndighet godkännes, icke varder inom bestämd tid aflemnad,

eller om den bestämda annuiteten icke varder i behörig tid erlagd,

ankommer på Kongl. Maj:t att låta inställa all vidare utbetalning af statslånet samt återfordra hvad deraf uppburits, att på en gång eller efter hand till statskontoret inbetalas inom den tid, som af Kongl. Maj:t bestämmes.

Statskontoret bör tillse, att sådan inbetalning i vederbörlig ordning ingår; och skall det åligga vederbörande att å sålunda lyftade och återburna medel jemväl erlægga fem procent årlig ränta från lyftningsdagen, till dess återbetalning sker.

Mom. 11. Alla med låneunderstöd från fonden utförda arbeten skola, så länge någon del af lånet återstår ogulden, vederbörligen underhållas af den eller dem det åligger.

Mom. 12. Å den af Kongl. Maj:t bestämda lånesumman erlägges de första fem åren från första lyftningsdagen icke någon ränta eller kapitalafbetalning, men å de under tiden lyftade belopp beräknas fyra och en half procent årlig ränta, hvilken vid de fem årens slut lägges till den beviljade lånesumman. Å det sålunda uppkommande beloppet erlägges, från och med sjetten året till dess lånet blifvit slutbetaldt, en annuitet af åtta procent, deraf såsom ränta räknas fyra och en half procent å det oguldna kapitalbeloppet.

Sedan odlingslån blifvit på vederbörande hemman fördeladt och i jordebok antecknad, eger jordegare, som sådant önskar, att, oberoende af det här ofvan stadgade återbetalningssätt, när som helst under lånetiden, sex månader efter hos statskontoret gjord uppsägning, inbetala hela det på hans hemman belöpande skuldbelopp, jemte all derå ouplupen ogulden ränta.

Mom. 13. I afseende på sättet och ansvarigheten för de i nästförestående moment omförmälda inbetalningars verkställande böra ofvan åberopade kongl. kungörelser af den 13 juni 1845 och den 3 november 1848 lända till efterrättelse.

Mom. 14. Alla kostnader af hvad namn de vara må, som i följd af erhållna lån föranledts för statskontoret, skola utan undantag bestridas eller godtgöras af låntagaren.

Mom. 15. Intressenter i företag, hvartill lån från fonden erhållits, åligger att, vid afslutandet af kontrakt om arbetets utförande, öfverlemna till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, för att i dess arkiv förvaras, bestyrkt kopia af den gillade plankartan för arbetet, äfvensom bestyrkta afskrifter af dertill hörande godkända betänkande och kostnadsförslag.

2:o) Kongl. kungörelsen den 29 juli 1895, hvarigenom följande ändringar i och tillägg till ofvan anförda villkor stadgats, nemligen:

att lån från odlingslånefonden må kunna beviljas, förutom till de i nämnda kungörelse angifna företag, jemväl till utförande af sådana vattenafledningsföretag, hvilka afse förbättring, på annat sätt än genom s. k. täckdikning, af förut odlad åker eller äng eller vinnande af ny

äng, dock, hvad dessa företag beträffar, endast under förutsättning att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen vitsorda, att jordförbättringens värde bör antagas minst motsvara låneunderstödet dubbla belopp;

att lån från odlingslånefonden ej må beviljas, med mindre väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen vitsorda att, så vidt de kunna finna, laga hinder mot företagets utförande ej förefinnes; samt

att räntan å lån, som från odlingslånefonden hädanefter beviljas, äfvensom å derifrån förut beviljade lån, angående hvilkas fördelning å vederbörande hemman och anteckning i jordeboken utslag icke meddelats, må nedsättas till fyra procent, dock utan att rubbning derigenom sker i den för lånen bestämda annuiteten.

I de sålunda gällande bestämmelserna angående odlingslånefonden hafva vid innevarande års riksdag af enskilde motionärer föreslagits följande ändringar.

I en inom Första Kammaren väckt motion (n:r 27) har herr *Fagerholm* hemställt, att alla lån ur odlingslånefonden må från och med 1897 års ingång likställas i fråga om ränta och amortering samt draga en räntesats af högst 4 procent för år, och att denna likställighet må tillämpas äfven på de äldre lånen.

Herr *Fagerholm* har vidare i en annan motion (n:r 28 inom Första Kammaren) föreslagit Riksdagen besluta,

att för odlingslån, afseende icke blott den i kungörelsen af den 29 juli 1895 omförmälda mark, utan äfven annan sankmark, skola gälla de i samma kungörelse intagna bestämmelser angående lånebeloppens begränsning, dock med den ändring, att jordförbättringens värde bör antagas motsvara åtminstone en och en half gång låneunderstödet belopp.

Slutligen har herr *Nordström* i motion (n:r 11) inom Andra Kam-maren föreslagit:

att lån må beviljas ur fonden, äfven hvad vidkommer redan odlad mark, så snart vederbörande myndigheter vitsordat, att jordförbättringens värde med tjugofem procent öfverstiger låneunderstödet belopp;

att annuiteten för lån ur odlingsfonden nedsättes från 8 till 6 procent, hvaraf 4 procent såsom ränta och 2 procent såsom amortering;

att full räntefrihet beviljas under de fem första åren för lån ur fonden från den dag lånen blifvit lyftade; samt

att, med annullering af alla förutvarande författningar, som röra

odlingslånefonden, en ny sammanhängande författning utarbetas, som upptager alla nu gällande bestämmelser rörande fonden och låns beviljande ur densamma.

Hvad först angår herr Fagerholms förslag, att *räntan å alla odlingslån*, såväl äldre som nyare, måtte bestämmas till *4 procent*, tilllåter sig utskottet erinra, att då vid 1895 års riksdag räntan å lån, som från odlingslånefonden komme att beviljas äfvensom å derifrån förut beviljade lån, angående hvilkas fördelning å vederbörande hemman utslag icke meddelats, nedsattes till nämnda procent-tal, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen väckt fråga derom, att samma förmån borde tillkomma jemväl dem, hvilka redan erhållit odlingslån. Med afseende å de lån, som blifvit å vederbörande hemman fördelade, anmärkte emellertid statskontoret, att denna fördelning vore fastställd genom utslag, i enlighet med hvilka och i den mån de vunnit laga kraft den summa, som till låneandelens och den utfästa räntans liqviderande årligen skulle af hvarje hemman erläggas, blifvit från och med det år då betalningsskyldigheten vidtagit, under särskild rubrik, med utsättande af det sista året, då betalningen skulle utgå, såsom ett hemmanet under sålunda bestämdt antal år åliggande allmänt onus i jordeboken antecknad. En förändring i de redan för hvarje hemman eller hemmansdel bestämda skuldebellopp förutsatte förnyade uträkningar för hvarje lån och derpå grundad ny fördelning, hvilken, först sedan innehafvarne af de betalningsskyldiga hemmanen satts i tillfälle att deröfver yttra sig, torde kunna genom utslag fastställas och i jordeböckerna antecknas; och då antalet af de hemman eller hemmansdelar, hvilka hade att ausvara för återbetalningen af odlingslån, vore att räkna i tusental, skulle förändringen kräfva ett arbete af så betydande omfattning, att detsamma, åtminstone delvis, icke kunde verkställas utan vidtagande af särskilda anordningar derför. Af sådan anledning och enär någon räntenedsättning för de lån, å hvilka åtnjutits räntefrihet, med hänsyn dertill att, enligt hvad ofvan förmälts, den effektiva räntan å desamma redan nu understege 4 procent, icke kunde vara af behovet påkallad, ansåge sig statskontoret så mycket mindre kunna förorda räntenedsättningens tillämpning å nu omförmälda lån, som det enligt gällande författning i ämnet stode öppet för hvarje deltagare i sådant lån att sex månader efter gjord uppsägning inbetala sin låneandel, ett tillfälle, hvaraf åtskilliga personer, i synnerhet på senare tid, begagnat sig. På de af statskontoret sålunda anförda skäl, och enär nedsättning

af räntan äfven å de äldre lånen icke kunde ske utan förlust för statsverket, ansåg statsutskottet, i utlåtande n:o 56, räntenedsättningen icke böra utsträckas till sådana lån, som redan blifvit å vederbörande hemman fördelade.

Då de grunder, på hvilka 1895 års Riksdags statsutskott stödde sin uppfattning i denna fråga, fortfarande lära ega full giltighet, anser sig utskottet böra afstyrka bifall till herr Fagerholms förevarande hemställan.

Beträffande härefter herr Nordströms förslag, att *annuiteten* å odlingslån måtte *nedsättas* till 6 procent, hvaraf 4 procent ränta och 2 procent amortering, vill utskottet i minnet återföra, hurusom motionären vid 1895 års riksdag hemställde, att annuiteten skulle bestämmas till 7 procent i stället för nu utgående 8 procent, men att statsutskottet i sitt ofvan omförmälda utlåtande förklarade sig icke kunna biträda denna hemställan, enär en förlängning af odlingslånenes amorteringstid ingalunda syntes vara att eftersträfvä. Från denna af Riksdagen gillade mening har utskottet ingen anledning att afvika.

Herr Nordströms förslag om *fem års räntefrihet* å odlingslån i stället för det nu medgifna anståndet med erläggandet af de fem första årens ränta är icke heller någon nyhet. Det väcktes nemligen af samme motionär vid nyssberörda riksdag. Då upplystes likväl, att en räntefot af 4 procent med fem års ränteanstånd motsvarade en effektiv ränta af 3,88 procent, om lånet lyftes på en gång, samt att fem års räntefrihet å lån, löpande med 4 procent ränta, skulle i högst betydlig grad nedbringa sistnämnda effektiva ränta. Till följd häraf och då statsverket i sådant fall skulle tillskyndas ränteförlust å odlingslånen, tillstyrker utskottet Riksdagen att icke fästa afseende vid herr Nordströms nu omförmälda hemställan.

Såsom ofvan nämnts, hafva både herr Fagerholm och herr Nordström väckt förslag om *ändring i de af 1895 års Riksdag beslutade bestämmelser angående utsträckning af odlingslånefondens användning* till företag, för hvilka derförinnan lån icke kunnat ur fonden erhållas. Herr Fagerholm har motiverat sin framställning på följande sätt.

Till en början anvisades lån för afdikning af äfven sådan mark, som icke efter densammes utförande skulle omdanas till åker och der således odlingsarbete ej förekom, men genom Kongl. Maj:ts beslut i ett speciellt fall gillades till sist den mening, att odlingslånefonden var afsedd endast för sådana företag, som omfattade äfven egentligt odlingsarbete.

Genom 1895 års Riksdags beslut blef dock afgjordt, att fonden

äfvén finge användas till företag, som omfattade afdikning af förut till åker odlad mark eller som afsåge att förbättra eller vinna mark, afsedd att framgent afbergas såsom äng, och med hvilka således odlingsarbete ej var förenadt. Men för att vid dessa företag minska olägenheterna af den tysta förmånsrätten, tillades för dithörande låns begränsning den bestämmelsen utöfver den för alla odlingslån gällande, att lånebeloppet ej finge öfverstiga hälften af jordförbättringens uppskattade värde.

Sällan inträffade, att ett odlingsföretag omfattade endast ett egoslag; vanligast inginge deri mark, som utgjordes af flera sådana, såsom förut odlad åker, ängs- och odlingsmark, afsedd att omdanas till åker, förbättring eller vinst af äng, samt dessutom förbättring af tomter jemte skogs- och hagmark.

För sådana, så att säga, blandade företag saknades bestämda eller omedelbart tillämpliga föreskrifter om lånebeloppen, och det sätt, hvarpå dithörande frågor nu afgjordes, torde knappast anses vara lyckligt funnet. Man behandlade dem nemligen så, som om de vore från hvarandra fristående företag, afseende det ena afdikning af åker och afdikning eller vinst af äng, det andra afdikning och odling af odlingsmark o. s. v., ehuru torrlägningsarbetena i verkligheten icke kunde åtskiljas, och följden deraf hade blifvit, att en och annan gång lånebeloppen blifvit lägre, än om begränsningen af lån för odlingsmarks afdikning och omdaning till åker varit likställd med begränsningen för andra odlingslån.

Vidhölle man, såsom lämpligt syntes, den fordran, att lånebeloppet borde vara lägre än den påräknade förhöjningen i jordvärdet, syntes den år 1895 införda begränsningen, om ock något modifierad, kunna och böra utsträckas till alla odlingslån. För det ändamål, hvarom här vore fråga, torde dock i den värdeförhöjning, till hvilken hänsyn skulle tagas, ej böra inräknas den, som belöpte å jord, af hvilken åtminstone under lånets amortering förhöjd inkomst icke kunde med visshet påräknas såsom värdeförhöjning, å tomter, hag- och skogsmark. Men under sådana förhållanden torde ock lånen kunna få uppgå till två tredjedelar af jordvärdets förhöjning, deri inräknad den värdeförhöjning, som medföljer odlingsarbetet, förutsatt att kostnaden för vattenafledning och dikning uppginge till så högt belopp.

Herr Nordström åter har till stöd för sitt förslag i förevarande hänseende andragit följande.

Enligt beslut vid 1895 års riksdag, förbättrades visserligen vilkoren för lån ur odlingsfonden så till vida, att räntan på lån ur

denna fond nedsattes från 4 $\frac{1}{2}$ till 4 procent. Men på samma gång försvårades möjligheten för låns beviljande ur densamma genom att stipulera det vilkor, »att jordförbättringen bör antagas minst motsvara låneunderstödet dubbla belopp», så snart vattenafledningsföretaget afsåge torrläggning af redan odlad jord, i stället för att, såsom förut var bestämdt, låneunderstödet kunde beviljas till lika högt belopp som den uppskattade jordförbättringen, oafsedt om vattenafledningen afsåg odlad eller icke odlad jord. Det hade redan visat sig, att detta vilkor vore orimligt och i rätt många fall gjorde låns erhållande ur nämnda fond omöjligt. Vid vattenregleringsföretag hörde det nemligen nästan till regeln, åtminstone inom de södra och mellersta delarne af riket, såväl att betydliga delar af den förbättrade jordarealen utgjordes af åker, som att nedanför belägna vattenverk måste utlösas. Expropriationskostnaden för dessa vattenverks inlösen befundes ofta väsentligen öfverstiga kostnaden för sjelfva vattendragets upprensning och gjorde det i de flesta fall problematiskt, om jordförbättringens värde skulle kunna uppgå till kostnadsförslagets dubbla belopp. Härigenom förhindrades, för att icke säga omöjliggjordes, månget sådant vattenregleringsföretag, som likväl skulle lända intressenterna och medelbarligen jemväl hela landet till största gagn. Då odlingslånefonden bildades, så hade det väl icke varit lagstiftarnes mening, att väsentliga delar af densamma skulle förblifva obegagnade till följd af oskäligt försvårade lånevilkor. Så vore emellertid för närvarande förhållandet.

Ett tillgängligt, men odisponeradt kapital skulle väl näppeligen kunna göras mera frukt- och välsignelsebringande för landet i dess helhet än genom att bringa under kultur våra ännu under naturtillståndet befintliga vidsträckta mossar, floddalar, sjöstränder och sankmarker. Men under det att vi fortfarande importerade stora qvantiteter brödsäd — under det att dessa moss- och sankmarker, väl odlade, skulle kunna mer än väl fylla landets behof af spanmål — under det att tusentals af våra kraftfullaste söner årligen utvandrade för att söka sin utkomst i andra länder, hvilkas arbetskraft likväl så innerligt väl skulle kunna finna en lönande användning här hemma, så försvårade man möjligheten dertill genom att stipulera sådana vilkor för lån ur odlingsfonden, att denna fond till väsentlig del förblefve obegagnad. En sådan hushållning syntes afvita. Riksdagen beviljade årligen, och detta med all rätt, icke obetydliga summor i form af anslag utan återbetalningsskyldighet till väganläggningar, till strömrensningar, till hamnbyggnader o. s. v., men då det gälde så allmännyttiga företag som de här i fråga och som i de allra flesta fall icke utan statens

mellankomst kunde realiseras, då syntes man vara småsinnadt ängslig för att staten skulle kunna förlora ett enda öre på de lån, som den enskilde, icke utan stora besvär, mot första in-teckning i sin egendom och mot fullgod ränta kunde utbekomma ur odlingslånefonden. För visso borde det vara tillräckligt betryggande för staten, om den uppskattade jordförbättringen med tjugufem procent öfverstege summan af det beviljade låneunderstödet. Genom en sådan förändring i lånevilkoren skulle odlingsfonden göras tillgänglig för månget vattenregleringsföretag, som med nu gällande orimliga vilkor omöjliggjordes. Den risk, staten eller den enskilde derigenom möjligen kunde lida, skulle mångfaldigt uppvägas genom den vinst, dylika företag medförde för det allmänna.

Med afseende å ifrågavarande både förslag anser sig utskottet böra fästa uppmärksamheten derpå, att den utsträckning af odlingslånefondens användning, för hvilken motionärerna påyrka ändrade bestämmelser, vidtogs så nyligen som år 1895 och då beslöts efter en vidlyftig och uttömmande utredning. Den tidrymd, som sedan dess förflutit, lärer vara allt för kort för att derunder någon erfarenhet skall hafva förvärfvats om de nya föreskrifternas verkan. Det synes utskottet därför mindre lämpligt att redan nu underkasta samma bestämmelser en revision. Utskottet anser sig för den skull sakna skäl att tillstyrka något beslut i sådant syfte.

Vidkommande slutligen herr Nordströms hemställan om *utfärdande af ny författning* angående odlingslånefonden, torde, vid det förhållande att utskottet icke tillstyrker ändring i nu gällande bestämmelser, tillräcklig anledning ej föreligga för bifall till denna hemställan.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att ofvanberörda af herrar Fagerholm och Nordström väckta motioner icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 februari 1897.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.